

M D A G

MULTIDISCIPLINARY
APPROACHES WITH GEOGRAPHY

Başvuru 15.04.2023 Received | Kabul 02.06.2023 Accepted
E-ISSN:2980-1141 | <https://www.mdag.com.tr>
Cilt 1, Sayı 2 (2023), ss. 164-182
Doi., 10.29329/mdag.2023.556.5

Atıf Bilgisi / Reference Information

Üneş, H. (2023). Anadolu Coğrafyasında Aşıklık Geleneği ve İnsan, Mekan, Kültür Açısından Değerler. *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 1(2), 164-182, <https://doi.org/10.29329/mdag.2023.556.5>

Anadolu Coğrafyasında Âşıklık Geleneği ve İnsan, Mekân, Kültür Açısından Değerler

The Tradition of Minstrelsy in Anatolia: Values in Terms of Human, Place, and Culture

Halit Üneş

Öğretmen, Tokat Bilim ve Sanat Merkezi, halitunes60@gmail.com

ÖZET

Anadolu, eşsiz bir kültürel zenginliğe sahiptir. Binlerce yıllık tarihi boyunca farklı medeniyetlerin etkisi altında kalmış ve bu süreçte zengin bir kültürel birikime ulaşmıştır. Anadolu'nun kültürel zenginliği, farklı etnik gruplar, diller, gelenekler ve inançlar arasındaki muhteşem bir mozaığı temsil eder. Bu muhteşem çeşitlilik içinde en dikkat çekici ve etkileyici geleneğe sahip olanlardan biri ise âşıklık geleneğidir. Âşıklık geleneği, Anadolu'nun kültürel zenginliğinin bir aynasıdır. Bu geleneğin temelinde, sevgi, vatan sevgisi, doğa, âşk, ayrılık gibi evrensel temaları işleyen şiirler ve türküler bulunur. Bu çalışmada Anadolu coğrafyasındaki âşıklık geleneğinin temsilcileri olan ozanların şiirlerinde milli değerlerin belirlenmiş bazı temalar altında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini olarak seçilen ozanların şiirleri belirli temalar altında toplanarak sınıflandırılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Makalede âşıklık geleneği içerisinde kültür mekân açısından değerler, daha çok iyilik, sevgi, özlem, memleket hasreti, doğa, din, toplum, milli birlik, ayrılık, yolsuzluklardan şikâyet, zamandan şikâyet, kul hakkına saygı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aşık, Coğrafya, Gelenek, Kültür, Değer

ABSTRACT

Anatolia has a unique cultural wealth. Throughout its thousands of years of history, it has been under the influence of different civilizations and has reached a rich cultural accumulation during the time. The cultural wealth of Anatolia represents a magnificent mosaic between different ethnic groups, languages, traditions and beliefs. One of the most remarkable and impressive traditions among this magnificent diversity is the tradition of minstrelsy. The tradition of minstrelsy is a mirror of Anatolia's cultural wealth. On the basis of this tradition, there are poems and folk songs that deal with universal themes such as love, patriotism, nature, love and separation. In this study, it is aimed to examine the national values in the poems of the bards, who are the representatives of the minstrel tradition in the Anatolian geography, under certain themes. Qualitative research method was used in the research. The poems of the bards selected as the sample of the research were classified under certain themes. The collected data were evaluated by descriptive analysis method. In the article, values in terms of culture and space within the tradition of minstrelsy appear as mostly kindness, love, longing, longing for the country, nature, religion, society, national unity, separation, complaints about corruption, complaints about time, and respect for the rights of people.

Keywords: Minstrel, geography, tradition, culture, value.

Giriş

Âşıklık geleneği, coğrafya ile sıkı bir ilişkiye sahip olan bir kültürel ifade biçimidir. Coğrafyanın, âşıkların şiirlerinde ve performanslarında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. âşıklar, coğrafi mekanları, doğal unsurları ve çevresel özellikleri, şiirlerinde betimlemeler ve sembolik anlatılar aracılığıyla aktarmaktadır.

Coğrafi unsurlar, âşıkların şiirlerinde yer isimleri, dağlar, ovalar, nehirler, göller ve diğer coğrafi özellikler şeklinde kendini gösterir. Bu unsurlar, âşıkların yaşadığı veya etkilendiği coğrafi bölgelerin doğal ve kültürel zenginliklerini yansıtmaktadır. Şiirlerde anlatılan mekanlar, âşıkların coğrafi çevreyle derin bir bağ kurduklarını ve bu bağın şiirsel ifadeye yansıdığını gösterir. Örneğin, dağlar umut, dayanıklılık ve direnç simgesi olarak kullanılabilirken, nehirler ise akış, değişim ve yaşamın sürekliliği metaforunu temsil edebilmektedir.

Âşıklık geleneği, coğrafi bölgelerin kültürel kimlik oluşumunda da önemli bir rol oynamaktadır. Âşıklar, coğrafi bölgelerinin tarihine, mitolojisine, efsanelerine ve toplumsal belleğine atıflarda bulunarak bu kimlik oluşumuna katkıda bulunurlar. Ayrıca, âşık geleneğiyle birlikte coğrafi bölgeler arasında bir kültürel alışveriş ve etkileşim gerçekleşir. âşıklar, seyahat ederek farklı coğrafi bölgelerdeki âşıklarla buluşur, onlarla şiirlerini paylaşır ve kültürel ifadeyi zenginleştirirler. Bu da coğrafi çeşitlilik ve kültürel zenginlik arasındaki ilişkiyi vurgular.

Âşıklık geleneği, milli değerlerin korunması ve aktarılmasında da etkili bir araçtır. âşıklar, coğrafi bölgelerin tarihine, mitolojisine, efsanelerine ve toplumsal belleğine atıflarda bulunarak milli değerleri canlı tutarlar. Şiirlerinde coğrafi mekanlara ve yer isimlerine yer vererek, bir ülkenin kültürel coğrafyasını anlatsal bir şekilde işlerler. Bu da milli kimlik oluşumunda ve toplumun geçmişine olan bağlılıkta önemli bir rol oynar.

Değerlerimiz zaman zaman zayıflamaya yüz tutsa da; Türk toplum yapısında yer etmiş olduğu, benimsediği, özümlediği, benliğinde hissettiği yapısını âşıklar ve adı geçen gelenek sayesinde asla kaybetmemiştir. Toplumun diliyle âşıkların düşünce tarzını yansıtmaları ve adı geçen geleneğin temsilcilerinin toplumun büyük kısmı tarafından kabul görmüş olmalarının katkısı çok büyüktür. Çünkü toplum tarafından kabul görmüş ve sevilmiş; o halkı etkisi altına almış olan Âşık edebiyatının halkın değerlerini özümsemesi, özümlediği bu değerleri gelecek nesillere aktarması çok önem arz etmektedir. Çünkü adı geçen gelenek kendi bünyesinde bu değerleri harmanlayarak topluma sunar ve onlara kişilik kazandırır. Bu kişiliği genç kuşaklara bu değerlerle aktararak millî şuur, millî bilinç uyandırır. Kültürün devamlılığı açısından bu oldukça önemli bir değere sahiptir.

Bu nedenledir ki; bu değerler genç nesillere kılavuz niteliğindedir, onlara tozlanmaya başlamış olan öğütleri geleceğin öğretmenleri, doktorları, bilim adamları, adalet savunucuları, mimarları, mühendisleri vs. olacak olan genç nesillere aktarmayı kendilerine görev saymışlardır.

Özellikle günümüz yüzyılı âşıklarını incelediğimizde; sanat kaygısından çok şiirlerinde bilhassa ahlâki değerler başta olmak üzere yolsuzluk-fakirlik-cömertlik, gurbet-özlem, millî birlik, farklılıklara saygı, zamandan ve hayattan şikâyet, cahillik, kendini bilmek, dürüstlük, ana-baba-ataya saygı, nasihat, gurur ve kibir, insanı sevmek, , aile büyüklerine saygı ve onların duasını alma, büyüklere danışma ve nasihat dinleme, minnet etmeme, cömertlik, dedikodu yapmama, doğruluk, yalan söylememe, kötülük yapmama, fitne çıkarmama, gönül kırmamak-kötü söz söylememe, iftira atmama, kibirli olmama, kul hakkını riayet etme vb. bu değerlere örnek olarak gösterilebilir.

Başlangıçtan günümüze kadar devam eden geleneksel Âşıklık geleneğinde ozan/âşıkların dillerinden dökülen değişmeyen bazı değerlerimiz vardır. Özellikle de millî-

manevi olan bu değerleri genç kuşaklara aktarabilmek önem teşkil etmektedir. Topluma bu değerleri aktarmak; özellikle de genç kuşaklara bu değerler yoluyla öğüt vermek eski ozanların geleneğidir. Onların yerini tutan âşık, halk nazarında Tanrı'ya yakın sayıldıkları için sözlerinde mucize de aranmaktadır; onlar da halkın bu bakışına cevap vermeyi şairliğin şanından kabul ederler (Kabaklı, 2008: 30).

Türk dünyası halkbilimi terimi olarak “âşık” ise; elinde sazı, dilinde sözü ile memleket memleket gezen, gittiği yerlerde irticalen şiirler söyleyen, karşılaştığı âşıklarla atışmalar yapan, halk hikâyeleri anlatan, kültür taşıyıcılığı ve ulalık görevi yapan, dili güzel kullanan, halkı belirli konularda zaman zaman uyaran icracı ve sanatçı tipidir. Yani adı geçen gelenek; unutulmaya yüz tutmuş değerleri ve kültürü gelecek kuşaklara aktarır ve gelecek kuşakları eğitir. Çünkü bu işlevde âşık edebiyatı kültürel bir olgu olarak ele alınmalı ve günümüzdeki eğitim işlevi üzerinde durulmalıdır. Âşıklar toplumun ortak değerlerini günlük olaylarla bağ kurarak şiirlerinde dile getirirler. Sevgi, kardeşlik, insanlık gibi evrensel değerleri konu ederek halkı insanlığın ortak noktalarında birleştirir. Onların öğütleri ayırıcı, yargılayıcı değil, daha da aksine birleştirici, bütünleştiricidir (Artun 2011: 226). Bu açıdan âşıkların sanatçı kimlikleri ile günlük hayatı ve bu hayat içerisinde yaşatılan kültürel unsurları birleştirip halk nazarında beğeniyi yakaladıkları söylenebilir. Sözlü gelenekte yaşatılan ve zamanla yazılı geleneğe de taşınan bu verimlerin kültürün korunması ve geleceğe aktarılmasında yukarıda da bahsetmeye çalıştığımız gibi bir köprü görevi gördüğü aşıkârdır (Öztürk, 2016: 226).

Türk toplumunun zengin tarihi kültürel geçmişi vardır. Bu zenginlik geleceğe mutlaka aktarılmalıdır. Bu nedenledir ki; manevi değerlerin bir araya toplanması, bilimsel tahlilden geçirilmesi ve geleceğe doğru aktarılarak insanoğlunun manevi hafızasına aktarılması çok önemlidir (İsmayılov 2011: 16). Toplumun geleceğinin sağlam olması için değerlerin bilinmesi, benimsenmesi ve korunup gelecek kuşaklara aktarılması sorunu öncelikle ele alınmalıdır. Somut bir alan olarak Âşık edebiyatının kullanılmasıyla toplumun temel dinamiklerini ve manevi yönünü güçlendirmek bir zaruret halini almıştır. Bunun yapılmaması durumunda, küreselleşme fırtınası karşısında dünya halklarının renkleri olarak kabul edilen kültürel yok oluşlar baş gösterecektir. Tanzimat ile başlayan toplumsal yaşam değişimleri geleneksel değerlerle aramıza engeller çıkarmıştır. Bu nedenledir ki; geleneksel yaşantımıza ait değerlerin günümüze aktarılması ve öğretilmesi üzerinde önemle durulmalıdır. Bunu genellikle yazılı edebî metinlerden yola çıkarak yaparız. Oysa Âşık edebiyatının müzikal rolünü de göz önüne alırsak ve yaşayan taraflarına dikkati çekebilirsek işimiz daha kolay olacaktır. Müzik yönünün ve halk şairlerinin ayırıcı yönü kabul edilen saz (Boratav 1992: 21) figürünün kullanımı ilgi çekeceği için insanı kültürel olana yönlendirmede elini güçlendirecektir.

AMAÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

İnsanları geçmişe bağlayan bazı değerler vardır. Bu değerleri birçok olgu ile açıklamak mümkündür; fakat burada bu olgular içerisinde yer alan âşıklık geleneği ve bu gelenek vasıtasıyla âşıkların şiirleri ortaya koyularak unutulmaya yüz tutmuş değerlerimizi topluma sevdirmek ve öğretmek amaç edinilmiştir. Çünkü bir milletin bekası, milli ve manevi değerlerine sahip çıkmasıyla mümkündür. Bu değerler, milletlerin birlik, beraberlik ve dayanışma içerisinde yaşamasını sağlamaktadır. Topluma millî ve manevi değerlerimizi anlatan şiirleri okutarak, bunun üzerinden bu şiirlerin içerisinde geçen değerlerimizi akıl ve yorum süzgecinden geçirerek değerlerimizi gün yüzüne çıkarabiliriz. Buradaki amaç; insan; ailesini, dilini, dinini, vatanını, tarihi ve milletini seven, koruyan ve yücelten, kahraman, çalışkan, sanata değer veren, içi insan sevgisiyle dolu insan tipidir. Bu özellikler aynı zamanda Türk milletinin de değerleridir.

Kapsam içerisine alınan âşıklar vasıtasıyla incelenen şiirlerde toplumun değerler konusu daha kapsamlı ve kalıcı olarak ele almaya çalışılmıştır. Aynı zamanda da yukarıda belirttiğimiz gibi bu değerler aracılığıyla küllenmiş bir miras olan âşıklık geleneğinin gözlerden ve gönüllerden uzak olmaması amaçlanmıştır. Burada değerlerimizin sıkıcı bir rutinlikten çıkarılarak toplum içerisinde konunun zevkli bir hale dönüştürülmesi kapsam içerisine alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda da yüzyıl içerisinde bu değerlerimizi kullanan âşıklar incelenmeye çalışılmış; tespit edilen âşıklarımızın birçok şiiri incelenmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma tercih edilmiştir. Nitel araştırmanın temel özelliği, insanların yaşamlarını nasıl şekillendirdiklerini, geçirdikleri yaşantıları nasıl algıladıklarını ve bu yaşantılara ne gibi anlamlar yüklediklerini gerçekçi bir biçimde ortaya koymaya çalışmaktır (Merriam, 2013, 22). Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yönteminden faydalanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. (Yıldırım & Şimşek,2013:217) Araştırmacı doküman analiziyle, ihtiyaç duyduğu veriyi, gözlem ve görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir (Tanrıöğen, 2012:239). Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Betimsel analizde, bireylerin görüşleri doğrudan alıntılar yapılarak yansıtılır. Betimsel analizde amaç elde edilen verileri, daha önceden belirlenen temalara göre özetleyip ve yorumlamaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri incelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2013, 256).

BULGULAR

Milli-manevi değerlerimiz bir toplumu ayakta tutan; aynı zamanda o toplumun varlığını bir sonraki nesillere taşıyacak olan vazgeçilmezlerimiz olarak çok önem arz etmektedir. Çünkü; bu değerler o toplumun kültürel yapısını oluşturmaktadır. Bu nedendir ki bu kültürümüzün süreklilik arz etmesi ve kuşaktan kuşağa aktarılması için önemi ortaya konan değerler farklı yollarla nesillere aktarılmalıdır. Âşıklık geleneği değerlerin nesilden nesile aktarılması yönüyle bu anlamda önemli görevler üstlenebilir. Çünkü adı geçen gelenekte önemli role sahip âşıklarımız bu görevi layığıyla yapmaktadır ve hiç şüphesiz yapacaklardır. Ancak; âşıklar yoluyla bu değerlerin verilmesi aşamasında geleneksel yapının korunması ile birlikte, değişen ve gelişen yüzyılın gereksinimlerine uygun bir biçimde yeniden meydana getirilmesi, eğitim camialarında, kitle iletişim alanlarında planlı bir şekilde uygulanması yapılmalıdır. Bunlar uygulanırken; adı geçen geleneğin icracılarına, ailelere, eğitimcilere, akil insanlara çok büyük roller düşmektedir. Sanat icra edilir ve bu sanatta değerler verilir; fakat önemli olanın bunun muhataplarının ne kadar haşırneşir olacağıdır. Eğer bu buluşmalar, muhataplarının alacağı dersler yerine ulaşmadığı takdirde toplum nezdinde hiçbir faydası olmayacaktır. Bu değerlerin araçlar tarafından mutlak surette muhatapları olan kitlelere benimsetilmeli ve bilinçli bir şekilde aktarılmalıdır. Âşıkların dilinden, sazının telinden bu değerlerin şuurlu, bilinçli bir gençliğe bunları aktaracağı ve gelecekte de bu gençliğin bu şuur ve bilinçle aktarımı, bu âşıklar yoluyla ve severek yapacağı önem arz etmektedir. Bu nedendir ki; geçmişten bugüne getirdiğimiz kültürel mirasımızın korunması, öğretilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması anlamında adı âşıklık geleneği ve aktarıcıları olan âşıklarımız göz ardı edilmemelidir...

Tüm bu açıklamalardan sonra günümüz âşıkların dilinden, sazının telinden gelecek nesillere, gençlere aktarmış oldukları millî değerlerimizi derleyebildiğimiz kadarıyla şu başlıklar altında sıralayabiliriz:

Yolsuzluk-fakirlik-cömertlik- mal-mülk

Âşık Firkatî; (Üneş, 2017: 101). Kişilere, parasına, cüzdânının dolgunluğuna göre değer verilmesine çok hayıflanır Olgun, alçak gönüllü olan kişinin maddiyata önem vermemesi; önemli olanın özde doğru olması gerektiğini şu dörtlükle vurgular;

Geçenlerde gittim gördüm halini

Haram paralardan çekmez elini

Kemer kavrayamaz olmuş belini

Şu Agop'un kazı imiş müdür bey

Âşık Selmani (Avşar, 2012: 111). Maddiyatın insanların düzenini bozduğunu, insanların Hakk'ı bulmasını engellediğini, dolayısıyla dünya malına tamah etmenin yanlış olduğunu ortaya koyar

Alanlar da bıktı satan da bıktı,

Üst üste yüklenen zam yüklerinden.

Yine insanın dünyada sahip olduğu, yaşamını kolaylaştıracak her şey maddiyat kavramı içinde ele alınır. Seyranî (Kasır 1984: 106) malın derecesinin önemli olmadığını, mal azaldıkça insanın şükrünün daha fazla artması gerektiğini şiirlerine yansıtır:

Âşık sazını alınca

Hak nişanın oklamalı

Elde varı azalınca

Dilde şükür çoklamalı

Sümmânî (Erkal 2007: 212) ise malın geldiği kaynağa farklı bir açıdan yaklaşarak bazen günümüz toplumunda da bir karşılığı olacak şekilde, kadın tarafından gelecek mala karşı mesafeli davranılması gerektiğini dile getirir:

Yiğit isen bozuk ahvâlde kalma
Meslek buldum diye fakiri yolma
Nasihât istersen hiç göğüs germe
Bir karıdan gelen maldan uzak ol

Gurbet-özlem-anne-baba ve ataya saygı, sevgi

Firkatî (Üneş, 2017: 82-83). Şiirlerinde gurbet, gariplik, yalnızlık ve yabancılık hissetme, yâd el anlamlarına gelmektedir. Onun şiirlerinde çeşitli sebeplerle doğduğu yerden ayrılp başka bir yere gitmek zorunda kalan kişi bu duyguları hisseder. Aşağıda vereceğimiz dörtlükte âşık, gurbeti genç ömrünü çürüten zalim olarak nitelerken âşığın yanında sazı ve sazının telinden çıkan namerde yabancılık çektiği yerlere karşı dökülen sözleri vardır. Âşığın varacağı menzil tam belli değilse onu, sıkıntı, parasızlık, kimsesizlik evden, çoluk-çocuktan uzak olma hali bırakmaz. Bu nedenle âşığın sazı ve sözü gurbette oluşunu bir nebze de olsa unutturur.

Zalim gurbet genç ömrümü çürüttü
Eller beni bu hallere getirdi,
Hazan vurdu yaprağımı kuruttu,
Yeller beni bu hallere getirdi.

Firkatî'nin şiirlerinde özlem, gurbet ve yalnızlık vurgulanır. Âşık genç yaşta ilini terk etmek zorunda kaldığı için çok cefa çekmiştir. Aşkın kilimlere dokunması gibi âşığımız da özlemi şiirlerine dokumuştur. Âşığın mahlasının anlamı “ayrılık” demektir. Sıladan ayrı olması onun bu mahlası almasında en büyük etkendir. O, aşağıdaki dörtlüğünde sıra özlemini şöyle dile getirir:

Firkatî sıladan ayrı,
Kulun kula olmaz hayrı,
Yaradan Mevlâ'dan gayrı,
Dost arama bulamazsın.

İnsanların yüreğinde annelerin apayrı sevgisi ve yeri vardır; çünkü bizleri doğuran, doyuran, sağlıklı bir şekilde büyüten, evlatları uğruna canını bile gerektiğinde hiçe sayan, en vefalı kişidir anne. Bir annenin varlığı çocuğuna en büyük aşktır. Çünkü hayatta değerli ve güzel olan şeylerden yüzlerce hatta binlerce olabiliyor, pek çok çiçek, yıldız, gökkuşağı, kardeş, teyze, hala, kuzen, arkadaş hatta can yoldaşı ama dünyada herkesin bir tane annesi oluyor. Âşık Firkatî de hayatta değerli ve güzel olan şeylerden bir tane olan annesini kaybetmesinden dolayı onun varlığına özlem duymaktadır.

Mübarek günlerde kaybettik seni,
Elini elimle tutarken ana.
Bilemedim bu feleğin zulmünü,
Bana gam yükünü satarken ana

Hasret kaldık sohbetine sözüne,
Su serpen yok şu bağırımın közüne.

Doya doya bakamadım yüzüne,
Ömrünün güneşi batarken ana
Firkatî, Türk toplumunda sosyal bozuklukların taşlamasını yaparken geçmişe olan özlemini de şiirlerinde şu şekilde dile getirmektedir:

Başını kaldır bak ey Veysel Baba,
Çaldığın sazların gitar oldular.
Şiire diyen yok artık merhaba,
Âşıkların hapı yutar oldular. (92/1)

Yukarıdaki dörtlükte şimdiki neslin bir zamanlar yaşayan, halkın öz dilini şiirlerinde işleyen, toprak sevdalısı, toprağın sesi, yaşayan Türkçeyi renkli duygularla bezeyen, kısacası halk edebiyatımızın en güzel şiirlerini harmanlayan, o dönemi en güzel şekilde yaşayan ve yaşatan Âşık Veysel'e özlem duymaktadır. Bu özlemi de yukarıda vermiş olduğumuz dörtlükte dile getirmektedir.

Karacaoğlan anne baba kıymeti bilemediğinin pişmanlığını anlatırken onları insanın arkasını yaslanabileceği dağlar olarak görür.

Tükendi cümbüşüm yoktur gıybetim
Bir yatsıya kaldı benim mühletim
Bilemedim ana baba kıymatın
Arkamızda karlıca bir dağ imiş

Türk toplumunda anne ve babasının bedduasını alanların her iki dünyada işlerinin rast gitmeyeceğine inanılır. Bu yüzden Seyranî (Yüksel 1987: 126) onların rızasını almayı ve bedduasının almamayı şiirlerinde düstur edinir:

Anandan babandan beddua alma
Anlar rızâsından sen geri kalma
Tuz ekmek bilmeze kılıcın salma
Bir de emânete etme hıyanet

Sümmânî (Erkal 2007: 447) atalarının gözünden düşen bir insandan Mevlâ'nın razı olmayacağını, aynı zamanda da bu dünyada iyi günler göremeyeceğini söyler:

Hissemend ol kâmillerin sözünden
Gel kâmilî kazan özü özünden
Evlât düşse atasının gözünden
Değil Mevlâ râzı berhüdâr olmaz

Derviş Ali bir dörtlüğünde ana babasına "biraz öte" dahi demediğini belirtir. Ruhsatî şiirlerinde bu konuyu biraz daha irdemiştir. . O, bir dörtlüğünde babasına kötü söyleyenin belasını bulacağını (Kaya 1999: 160), diğerinde ise annesinin bedduasını alanın kötülüklerle (Kaya 1999: 160) karşılaşacağını belirtir. Aşağıdaki alıntıda ise anne babasının hizmetini görüp onların duasını alanların cennete girmekle ödüllendirildiklerini ifade eder.

Cennetlik kullardan haber sorarsan
Bir Allah'ı tanı bilenler girer
Babanın ananın hizmetlerini
Yetirip du'asın alanlar girer

Farklılıklara saygı-Gönül kırmama

Âşık Veysel'in aşağıda vereceğimiz dörtlüğünde kimsenin kimseyi hor görmemesi

gerektiğini, herkesin kul olarak eşit şartlara sahip olduğunu; özellikle genç kuşaklara aktarma konusunda vermiş olduğu önemli bir değerdir:

Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben saç mıyım

Ruhsatî (Kaya 1999: 134) kötü sözlerle insan kalbinin kırılmaması gerektiğini, kırıldıktan sonra onu tamir etmenin çaresi olmadığını söyler:

Çekme bu dünyanın endişesini
Ta'mir eyle gönlün dört köşesini
Kem söz ile kırma kalp şişesini
Sonra dönüp derman olsan fayda ne

Âşık Ömer (Elçin 1987: 37) kendisinin Allah'ın bir kulu olduğu için sevdiğinin kendi hatırını yıkmasını söyler:

Hâtırını yıkma bu ben gedânın
Bir ednâ kuluyum ben de
Hudâ'nın Nice senin gibi gonce fidanın
Açılan gülleri solagelmıştır.

Zamandan Ve Hayattan Şikâyet

Zamandan yakınma, âşıklarda temel temalardan biridir. Âşıklar yaşadıkları çağın ahlâkî ve sosyal durumunu, değişmelere karşı halkın olumlu ve olumsuz tepkilerini şiirlerinde işlerler. Dünyanın gidişi, düzenin bozulması ve döneclikten yakınılır. Genellikle âşıklar istedikleri gibi yaşam süremedikleri için zamanı ve çevrelerini kınamışlardır.

Âşık Firkatî (Üneş, 2017: 96). Dünya düzeninin bozulduğundan, dönemin eskisi gibi olmadığından, insanların giderek kötüye gittiğinden ve başa geçenlerin milleti dolandırdığından yakınmıştır. Bu şikâyetlerini, sosyal ve siyasi manadaki taşlamalarla dile getirmiştir.

Firkatî, şiirlerinde zamanı değerlendirirken devrin yöneticilerinin zaaflarından bolca bahsetmiştir. Özellikle halkın fakirleştiğini ve alım gücünün düştüğünü şu dördlüklerde dile getirerek zamanın yöneticilerine en ağır eleştirileri yapmıştır:

Bakan beyim bir istidam var sana,
Sözlerim kalmasın hasıraltında.
Cevabını geciktirme yaz bana,
Okuyup kalayım tesir altında.

Firkatî, verilen dördlüklerde toplumsal düzenin bozulmasında en büyük rolün kültür emperyalizmine bağlı olduğunu söylemektedir. İnsanlarımızın medeniyetin tekniklerinden değil de, kültür yozlaşmasına uğraması neticesinde toplumun; özellikle de yeni neslin kendi kültürüne yabancılaştığını ifade etmektedir. Çünkü onun gözünde toplumun bugünü ve yarını, halk şiirimizde; âşıklarda daha aydınlık ve daha huzurlu olacaktır.

Beyler hayranıyız batının atın,
Elli yıldır koşup hız alıyoruz.
Şu temiz topluma bizi de katın,
Kenardan köşeden toz alıyoruz

Bizdeki batıya olan özentî,
Müslüman'a küfri çığır açtırdı.
Uygarlık denilen lânet bezenti,
Hayâsızza göğüs bağır açtırdı.

Firkatî, toplumda gerçek aydınların değil de, sözde aydınların; aslında cahillerin sözünün geçtiğini; bu nedenle de toplumun değer yargılarının bozulduğunu dile getirir; çünkü adam var, kökten bitmedir; adam var, daldan yetmedir. Cahil olan adamlar dalın meyvesi var, gölgesi var; kökün ise görünür de hiçbir şeyi yoktur diye kökü bırakır da dala sarılır. Aslında bilmezler ki kök; güçlü, sağlam olmazsa dal meyve vermez. O nedenle kendini aydın zanneden cahil adamlar da kuru çalı gibidir. Kendini aydın sanan cahilleri Firkatî, “Aklı fikri durmuş kara cahiller” diye başlayan dörtlükte şu şekilde eleştirir:

Aklı fikri durmuş kara cahiller,
Kalem alıp yazarlığa oturdu.
Memleket sırrını satan bahiller,
Düşman ile pazarlığa oturdu.

Firkatî, şahsını ilgilendiren duygularda da şikâyetlerde bulunmuştur. Özellikle zaman zaman her âşıktaki olduğu gibi ümitsiz, çaresiz kaldığında zamandan ve felekten şikâyet etmiştir. Bu şikâyet Firkatî'nin zamanı gerçek fail kabul ettiğinden değil olayların, hadiselerin arzu ve istekleri doğrultusunda cereyan etmediğinden. İşte Firkatî'nin de zaman zaman felekten ve zamandan şikâyet etmesi bu yüzdendir; yoksa her Müslüman gibi o da zamanın, Cenab-ı Hakk'ın bir kanunu, bir mahlûku olduğunu bilir.

Dünyada mertlerin kadri bilinmez,
Zaman yahşileri yaman gösterir.
Candan geçmeyince canan bulunmaz
Sanma dost cemalin heman gösterir

İşte yukarıdaki dörtlüklerde de görüldüğü üzere Firkatî; zamandan ve hayattansikâyet ederken üzerine binen yükün ağır olduğunu, zamanın ve dönemin dürüst olmadığını belirterek zamanı ve hayatı, Yaradan'a şikâyet etmektedir. Âşıklık geleneğinde bu hep böyledir; zamandan ve hayattan şikâyet ederler.

Selmani (Avşar, 2012: 109) de şiirlerinde zaman zaman yaşadığı dönemden, felekten, kötü kaderinden şikâyet etmektedir. Dünyada geçirdiği zamanın boşluğundan, yaşadığı dönemde doğruluğun, dürüstlüğün kalmadığından dert yanar. Dünyanın boşluğuna aldanmamak gerektiğinden, toplumda utanma ve hayâ duygusunun kalmamasından yakınır:

Gerçektir sözlerim size söyleyim,
Zamane halkının tadı bozuldu,

sözleri yukarının güzel bir özetidir.

Âşıklar yaşadıkları dönemin ahlaki ve sosyal durumunu, değişmelere karşı halkın tepkilerini şiirlerinde ilerler. Yaşadıkları devrin bozukluğundan, insanların değişmesinden ve şehir hayatının olumsuzluklarından yakınan âşıklar zamandan şikâyet etmişlerdir. Birfâni (Ercil; 2008: 168). Şiirlerinde şehir hayatının olumsuzluklarını, ahlaki yozlaşmayı ve dünyanın gidişinin bozukluğunu dile getirerek zamandan şikâyet eder. Köyünün güzelliklerine hayran olan âşığımız şehir hayatına alışamaz. Bir şiirinde:

Şirin köyümden oldum,
Havam suyumdan oldum...
Güzel huyumdan oldum
Şehirde, bu şehirde...

diyerekşehir hayatının olumsuzluklarını dile getirirken bir başka şiirinde:

Bekle ki yol geçit vere,
Çoluk çocuk ekmek göre...
Sen koşa dur ey biçare
Köşeyi dönen kazandı...

deyip ahlak kavramının olmayışından dolayı kolay yoldan para kazanmaya çalışanların çoğaldığından, haksızlıkların, haksız kazançların artmasından artmasından şikâyet eder. Âşığımız aşağıdaki şiirinde:

Yüzüne güler önünde,
Bîrfâni eder sonunda.
Güzel dünyamın yanında
Bu dünya da dünya mı ki!

deyip insanların ahlaki değerlerini yitirmesinden dolayı dünyanın yaşanılmaz hale geldiğini ifade eder ve iç âlemine sığınır.

Âşık Mürteza Aksüt (Güllü; 2014: 103) ün şiirlerinin çoğunda zamandan şikâyet ederken bozuk düzene tepki vardır. O, her şeyin daha iyi daha güzel duruma gelmesi için herkesin işini hakkıyla yapması gerektiğini şu dörtlülle dile getirir:

Çalıştığım işe yerinde
Çok çalışman gerekmez mi?
İşin aslını öğrenip,
Doğru yapman gerekmez mi?

Kul Hakkına Riayet Etme

İslami inancımıza göre büyük günahlardan olan ve Allah'ın asla affetmeyeceği konulardan biri kul hakkıdır. Allah, “Ayetinde bana kul hakkı ile gelmeyin” buyurmaktadır. Bu yüzden kul hakkı konusunda toplumun oldukça hassas olduğu görülür. Ruhsatî (Kaya 1999: 342) şu nasihatnamesinde kul hakkının alınmaması gerektiğini, çünkü işin sonunda gerçek hesaba çekileceğimiz öbür dünyayı; ahireti hatırlatır:

Yitirip fikrini ummana dalma
Kul olan bir kulun hakkını alma
Senden aşağıya zulümkar olma
Sırat köprüsü'nde sorgu soran var

Gevherî (Elçin 1998: 385) bir dörtlüğünde “Âdem olan âdem hakkı yetürmez” diyerek insanın kul hakkını kaybetmemesi gerektiğini dile getirir. Ayrıca kul hakkını yiyenlerin asla yanına kâr kalmayacağını belirterek insanın eninde sonunda yaptıklarını çekeceğini dile getirir:

Bilmez misin kanı kanla yumazlar
Kul hakkını el üstünde komazlar
Falan oğlu filân imiş demezler
Ettiğin var ise bulsan gerektir.

Kanaatkâr Olma

Halkımızın mutsuz oluşlarının, sürekli psikolojimi bozuk, rahatlatıcı haplar kullanıyorum demelerinin en önemli nedenlerinden biri kanaat olgusunun bulunmamasıdır. İnsanlar yiyecek ekmek bulamazken; insanoğlunun genelinde elindekilerle yetinmeyip çiftler

çifter varoldan istemeleri kanaatkârsızlığın en büyük sebeplerindendir. Halbuki atalarımız “Kanaat gibi devlet olmaz” diyerek elindeki ile yetinmenin, açgözlü olmamanın önüne geçmeye çalışmışlardır. İnsanın yaratılışında var olan “daha çok” anlayışının insana mutluluk getirmediği, tam tersine onu çeşitli hırsların esiri yaparak sosyal ortamdan soyutladığı görülür.

Levnî (Köprülü 1962: 428) ise insanın açgözlü değil; bilâkis kanaatkâr olması gerektiğini aşağıdaki dörtlüğünde dile getirmektedir:

Yâr ile ettiğin kavle ver karar
Kâr etmezsen bâri eyleme zarar
Aza kanâat et, olma tama’kâr
Ucuz satan tizcek satar demişler.

19. asır şairi Dertli (Köprülü 2004: 711) kanaat tacını giyenlerin sultanlara ve hanlara asla minnet etmeyeceğini dile getirir:

Mü’minler işine münâfik şaşā
Münkirler başını ko vursun taşā
Kanâat tacını giyince başā
Ne sultana minnet, ne hâna minnet.

İyilik Etme İyilik Bulma, Hoşgörülü Olma

Toplum olarak beraber yaşadığımız şu hayatta iyilikten öte bir şey olmadığını; ancak birbirimize iyilik yaparak yaşamımızı kolaylaştırabileceğimizi ve bu şekilde huzur bulacağımızı âşıklar şiirlerinde dile getirerek nesillere öğütler vermektedir. Zaten atalarımız “İyilik et denize at; balık bilmezse Halik bilir” dememişler midir? İyilik sadece iyi insanlara değil, tam tersine yeryüzünde bulunan canlı-cansız herkese, her şeye yapılmalıdır. Bu açıklamaları hayatında düstür edinen insanlar Âşık Ömer’ e göre (Köprülü 2004: 259-260) hep iyi olarak anılırlar:

Âkil olan âkil sözün tuttular
Yamana yahşiye iyilik ittiler
İyilikle cihanı gör terk ettiler
İyliği nâmına nişâne kaldı

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere her şeyin sıcağı sıcağına yapıldığında anlam kazanacağı gibi; iyiliğinde zamanında yapılması gerektiği; ancak bu şekilde bir anlam kazanacağı âşıkların şiirlerinde önem bulmaktadır

Kuloğlu ise; dörtlüklerinde dünyanın faniliğinden dolayı kötülük yapanın kötülük göreceğini söyleyerek toplumun bilinçlenmesi anlamında kişilerin iyilik yapması gerektiğini önemle beyan eder:

Sen sanırsın ki edenler bulmaya
Kimi gördün şu cihanda ölmeye
Kangı günü gördün akşam olmaya
Gönül şen ol, niçün melül olursun

Hoşgörülü olmaya özen gösteren Birfanî (Erçil; 2008: 86) İnsanlar arasında dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin iyilik eden bir âşıktır. O, insanların gönül zenginliğine ve gönül güzelliğine önem vermiş; tüm insanları sevdiğini şiirlerinde dile getirmiştir. Bu düşüncelerini şiirlerinde şöyle dile getirmiştir:

Hoşgörüden yoksun olan insanlar
Ne Hakk’ı düşünür, ne halden anlar

Bir gönül yapmayla can olur canlar
Dünyayı yeniden kurar hoşgörü.

Tatlı dil nasıl yılanı deliğinden çıkarırsa hoşgörü de imkânsız görülen şeylerin gerçekleşmesini sağlar:

Dikenli bahçeye güle gidilir,
Yaban arısına bala gidilir.
Ateşler üstüne bile gidilir
Gelinir hoşgörü olduğu zaman

Hoşgörülü insanlar en güzel insanî vasıflara sahiptirler. Birfâni, hoşgörülü insanların özelliklerini sıraladıktan sonra, “Öfkeyle kalkan zararlar oturur” atasözünü bize şu şekilde anımsatır:

Her yanlış yüze vurmaz anında,
Mahcup etmez bakasının yanında...
Öfkeli zamanda, bir hırs sonunda
Verilen en güzel karar hoşgörü.

Ahmet Yesevî’yi, Mevlâna’yı ve Yunus Emre’yi okuyan, onları hocaları olarak kabul eden âşığımız, onlardaki insan sevgisine, hoşgörüyü şiirlerine ve gönüller işlemiştir.

Dostluk ve Kardeşlik

Birfâni’nin dostluk ve kardeşlik konulu şiirlerinde hep bu büyük şahsiyetlerin etkisi vardır. Âşığımız, günümüz insanının en çok ihtiyaç duyduğu bu konuları, insan ruhunu derinliklerine inen bir üslupla ve sade bir dille ele almıştır.

Aşağıda örnek gösterilen şiirinde gerçek dostların azaldığı bir zamanda dostun nasıl olması gerektiğini âşığımız şöyle dile getirir:

Sadık dost dostundan gözün ayırmaz
Dostu koyup bakasını kayırmaz
Cevrinden usanıp yaka sıyırmaz
Dost dostun halinden bilir ey dostum

Dostluğa çok önem veren âşığımız, dostluk konusunda Yunus’u, Mecnun’u, Kerem’i ve Mevlâna’yı zirve olarak görür. Dostluk vadisinde onlarla birlikte yürümek gerektiğini düşünür. Dostluk söz konusu olduğu zaman örnek aldığı bu ölmez şahsiyetleri şöyle dile getirir:

Yunus’la yolda olalım,
Mecnun’u gerçek kılalım;
Kerem’den odlar alalım
Yanalım dost diye diye...

Uğrayalım Mevlâna’ya
Dönelim dost diye diye...

Atalar sözü destanında Levnî ise “Dost acı söyler” gerçeğinden hareketle dostluktan bahseder:

Arzyle bu pendi kendi özüne
Dost addetme her gülüni yüzüne
İncinme dostunun doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler.

Kuloğlu ise dörtlüğünde gerçek bir dost bulduğunda gerekirse uğruna ölünebileceğini şu

şekilde mısralara döker:

Nice dermeyan edip de arayım,
Bir hakikatli dost bulmak isterim,
Öyle bir dost görsem kalmaz kararım,
Uğruna baş verip ölmek isterim.

Âşık Mürteza Âksüt (Güllü; 2014: 96) “ İnsan olan gelir yola” adlı şiirinde insanların kötü emellerini, hırslarını bir tarafa bırakıp anlaşma yoluna gitmelerini, herkesin bir anne ve babadan dünyaya geldiğini; bu nedenle kardeş olduğunu şu kelimelerle ifade eder:

Kavga etme kardeşindir,
Akraba bacın, eşindir
Ya bir dostun tanışındır,
Dostu bulsan anlaşarak.

Dostluğa değer veren âşığımız birçok şiirinde bu değerimizi dile getirmiştir. Önem arz ettiği içinde bir şiirine “Dostluk” adını vermiş ve mısralarda şu şekilde açıklamıştır:

Bu din, mezhep lâik görüş olmazsa,
Hepsi insan deyip eşit tutmazsa,
İrki, dili için kurşun atarsa,
İnsan birbirine hiç dost olur mu?

Kendini Beğenmeme

Kendini beğenmek; başkalarını küçümseyerek kendini onlardan önemli, üstün görmek anlamında kullanılır. Böyle insanlar kendinden başkasının üstün olmadığını, toplumda sadece kendisinin beğenildiğini zanneden; aslında acınası insanlardır. Değerlerimiz yönüyle hiç de uygun görmediğimiz hareketlerdir. Ozan-âşıklarımızda bu hareketi kibir, kendilerini başkalarından üstün görme olarak almış şiirlerinde tenkit ederek mesaj vermişlerdir. Ruhsatî; bir kimsede olsa kibir diye başlayan dörtlüğünde:

Bir kimsede olsa kibir
Yüzün dola yüzünden kaç
Anın mayası bozuktur
Selam verme pozundan kaç

Kibirli insanların sütü'nün bozuk olduğunu gene şu dörtlülle ifade eder:

Gel gözüm sana yazıktır
Yanaşma sütü bozuktur
Gün olsa bir hayrı yoktur
Ruhsat üşü yazından kaç

Millî Birlik

Firkatî; milliyetçi bir ailenin çocuğudur. Vatanını ve milletini seven biridir. Âşık edebiyatımızda, Türklük şuuruyla yaşayan ve söyleyen şairlerimiz arasında önemli bir yere sahiptir.

Şiirlerinde ağırlıklı olarak millî konuları işlemiştir. O, vatanımızın eşsiz bir yer olduğunu bilir ve vatani korumanın ve sevmenin yolunun çalışmaktan geçtiğini ifade eder. Yine vatan sevgisinin “iman”dan geldiğini dile getiren âşık, yapılanın Hakk'ın rızasını kazanmak için yapılmasını şu dörtlüklerle dile getirir:

Hakk yolunda çıkmalıyız sefere,
Oturmakla ulaşılmaz zafere,
Bu vatanı kaybedersek bir kere,
Böyle vatan bulamayız erenler.

Der Firkatî dağlar duman olmazsa,
Hayat durur umut, güman olmazsa.
Hubbül vatan, minel-iman olmazsa,
Kanımızla sulamayız erenler.

Şiirlerinde Türklük duygusunu tavizsiz bir şekilde şiirlerinde işleyen bir âşığımızdır;
çünkü onun için vatan en önde gelir, gerisi teferruattır:

Cennettir vatanın yanı yöresi
Cumhuriyet bu milletin töresi
Kan ile yoğruldu her bir karesi
Şükranlar borçluyuz yerde yatana
Âşık; askerliğin kutsal bir görev ve Mehmetçüğimizin ölümsüz kahramanlar olduğunu
şu şekilde belirtmiştir:

Vatan borcu askerlikten kaçılmaz,
Kötü damga alamayız erenler.
Yiğit olan yiğitlerden seçilmez,
An'aneyi bölemeyiz erenler.

Âşığımız; vatan sevdalılarının duygularını, düşüncelerini ifade eder. O, bir bayrağın
altında toplanmayanları, ikilik çıkarıcıları Türk saymayacak kadar coşkun duygular içinde şiirler
söyleyen bir âşığımızdır:

Uğrasam da bin bir türlü zulüme,
Devam edeceğim yine yoluma.
Vatanımda gem vurdurmam dilime,
Burası Türkiye Çin'de değilim.

O, günümüzde Batı kültürüne olan özentiye taşlar. Firkatî; Türk olmakla övünen,
Türkçenin güzelliklerine kol kanat geren, kültürel yozlaşmadan sürekli dert yanan, Türkün
manevî dünyasını, tarihini, güzel sanatlarını, gelenek ve göreneklerini yüreğinde hisseden ve
hissettiren, duyan ve duyduklarını duyuran bir kişidir. Kendi kültürümüze ve milli değerlerimize
daima sahip çıkılmasını ister;

Kültür oldu disko ile baleri,
Biz gerici olduk onlar ileri.
Demokrasinin havarileri,
Başa geçip Sezarlığa oturdu

Anlayana dört kitabın dördü bir,
İmanı bir ikrarı bir virdi bir,
Sever isek Çerkez, Türkmen, Kürdü bir,
Gider gözlerdeki şaşı sevgiyle.

Bu düşünceyle millî birliği sağlamak, kardeş kavgalarını önlemek, Türkiye üzerinde
oynanan oyunlara gelmemek için gösterdiği büyük gayret, ince hassasiyet ancak ve ancak
Çerkez'i, Türkmen'i ve Kürt'ü gönülden sevenler ve asil yaşayanlar tarafından kabul edilecek

ve unutulmayacaktır.

Görüldüğü gibi Firkatî'nin şiirlerinde milli duygu bol bol ve nakış nakış işlenmiş bir unsurdur. Yetiştigi dönem ile gelmiş olduğu bu dönem arasındaki kültür farklarını, dönemin gereği olarak şiirlerinde milli konular ve kahramanlık temalarıyla işlemiştir. Onun nezdinde değerli olan ve olmazsa olmaz olan bu iki konu yeni neslin boşvermişliği neticesinde şiirlerine sitem ve kızgınlık; çok sert ve başeğmez bir ifade ile verilmiştir.

Yine Milli değerlerimizden olmazsa olmaz olan Atatürk ve Türklük konusunu Âşık Mürteza Aksüt şu dörtlülle dile getirmiştir:

Bedenim topraktır, Tanrı'ya tektir.
Soyumuz cömertlik yüksek karakter,
Çizmiştir Atatürk Türklüğüm yeter,
Kardeş sorar mısın aslımı benim?

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada kültürümüz içerisinde unutulmaya yüz tutmuş âşıklık geleneği; bunun icracıları olan âşıklar ve icra ettikleri şiirlerinin bir parçası olan milli ve manevi değerlerimizi öğrencilerin anlayışına, küllenmeye yüz tutmuş geleneğin küllerinden yeniden doğuşuna vesile olmaya çalışılmıştır.

Belki bu geleneği ve adı geçen ya da geçemeyen değerleri irdelerken çok fazla âşık bulamamanın hayal kırıklığını yaşamakla birlikte geçmiş yüzyılda ve günümüzde hala yaşamakta olan ve bu sanatın üstatlarından ve icracılarından sayılacak olan birçok âşığımızı, şiirlerini ve şiirlerinde işlediği değerler kültürel açıdan verilmiştir.

Sonuçta Âşık edebiyatının değerlerin aktarımı ve gençliğin yetişmesinde pozitif bir etki yaptığı ve bu açıdan zengin malzemeye sahip olduğu görülmüştür. Bu edebiyatın günümüzde de yaşatılması ve yaygınlaştırılması ahlâken ve değerlerine sahip bireylerin yetişmesinde önemli vazifeler icra etmeye devam edecektir.

Şiir vasıtasıyla ifade edilen bu değerlerin toplumsal nizamı tesis etme ve sağlıklı bir nesil inşasına katkı sağlama görevlerinin olduğu görülmektedir. Çünkü geleneği yaşamayan, halk kültüründen beslenmeyen bir âşığın değerleri aktarma konusunda başarılı olamayacağı açıktır. Ortaya konulan âşık şiirinin bu bağlamda kültür-sanat işlevine aynı anda sahip olması gerekir. Çünkü edebi bir mahsul olan bu ürünlerin öğreticilik vasfı “kültür”le korunurken estetik yönü “sanat”la ifade edilir.

Bilindiği üzere halk edebiyatı ürünlerinden masal, fıkra, efsane, destan, türkü, halk hikâyelerinde olduğu gibi halk şiiri (âşıklık) geleneğinde de konu “deniz derya” gibidir. Bu nedenle bu konulara daha uzun zaman ayırarak ve kaynakları daha geniş incelenmeli, daha çok veri elde edilebilmelidir. Hatta adı geçen geleneğin ve icracılarının icra etmiş oldukları değerlerin dünyadaki örnekleri ve karşılıkları da çok geniş bir şekilde araştırılmalıdır.

Yine de burada ortak kültürümüzün simgesi olan Âşıklık geleneği, âşıklar ve onların şiirlerinde geçen değerlerimizi ele alabildik. Yapılan incelemeler ortak kültürün göstergesi olan bu geleneğin icracılarının sayısının oldukça fazla olduğunu göstermektedir. Bu nedendir ki; yukarıda da belirtmeye çalıştığımız bahsi geçen konular daha kapsamlı irdelenmeli ve konunun tam olarak sevildiği sonucuna varıldığı da başka kişiler tarafından daha geniş bir şekilde keşfedilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Avşar, Muhammed. (2012), Tokat'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Selmani, Tokat Belediyesi Kültür Hizmeti,
- Boratav, Pertev Naili. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayınevi, İstanbul,
- Başpınar, Fatih. (2013), *Garâmî: Dîvân*, Yedirenk Yayınları, İstanbul.
- Ercil, Mahmut. (2008). *Malatyalı Âşık Birfâni (Hayatı, Sanatı ve Şiirleri)*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi Fırat Üniversitesi. Elazığ.
- Erkal, Abdulkadir. (2007). *Âşık Sümmânî*, Fenomen Yayınları, Erzurum.
- Elçin, Şükrü. (1998). *Gevherî Divanı*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Güllü, Arzu. (2014). *Malatyalı Âşık Mürteza Aksüt (Hayatı- Sanatı ve Şiirleri)*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- İsmayılov Hüseyin. (2011). *Ortak Türk Kültürel Değerlerin Taşıyıcısı Olarak Türk Folklorü*, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, S.1, Azerbaycan Özel Sayısı- I, S.12-16.
- Kabaklı, Ahmet. (2008). *Âşık Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kasır, Hasan Ali. (1984). *Seyranî*, Acar Matbaacılık, İstanbul.
- Kaya, Doğan. (1999). *Âşık Ruhsatî*, Sivas Belediyesi Kültür Yayınları, Sivas.
- Köprülü, M. Fuad. (2004). *Saz Şairleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S. Turan (Çev. Ed.), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Özdemir, Cafer. (2016). *Değerlerin Aktarımı Bağlamında Âşık Edebiyatı ve Gençlik*. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 32 (32) , 223-237
- Tanrıöğen, Abdurrahman. (2012), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Üneş, Halit. (2018), *Âşık Firkatî (Hayatı, Sanatı, Şiirleri ve Hikâyeleri)*, Artikel Yayıncılık, İstanbul.
- Yıldırım, Ali Ve Hasan Şimşek. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yüksel, Hasan Avni. (1987). *Âşık Seyrânî*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

There are some values that connect people to the past. It is possible to explain these values with many phenomena; but we aimed to endear and teach our forgotten national values to students by revealing the tradition of minstrelsy and the poems of minstrels through this tradition. We have tried to address the issue of national values more comprehensively and permanently in the poems we have analyzed through the poets we have included in. At the same time, as we mentioned above, it is aimed that the tradition of minstrelsy, is not far from the eyes and hearts. Here, it is aimed to transform the subject into an enjoyable subject for students by removing our national values from a boring routine. It is very important to transfer the tradition of minstrelsy, which has a very valuable place in our culture from past to present, to future generations. It is obvious that the tradition of minstrelsy and its representatives are not sufficiently known and understood by young people in the current century. In line with this purpose, the minstrels who used these national values during the century were tried to be examined; many poems of our identified minstrels were examined and analyzed in terms of national values.

Under the methodology heading, the research model, population and sample, data collection tools, data collection and data evaluation are included. However, the content analysis used as a method is one of the qualitative research methods and involves the systematic examination of data such as text, images or documents. Content analysis is used to identify patterns, themes and categories in data, extract meanings and make sense of the information they contain. In content analysis, the research question and objective should be determined. A research question or objective should be set for the mentioned analysis and the researcher should determine which topics or themes he/she wants to examine and what kind of information he/she aims to obtain from the data. For this reason, there is a set of values that binds society to its essence and leads it to its essence. It is possible to reveal this whole of values with many cases; however, in this study, it is aimed to endear and teach our national values that are about to be forgotten by revealing the tradition of minstrelsy and the poems of minstrels through this tradition. In line with these aims, the specified methods have been mentioned. In the poems analyzed through the poets included in these values, it was tried to address the issue of national values in a more critical, comprehensive and permanent way. In addition, it is aimed that the tradition of minstrelsy, which is an ashen heritage through the aforementioned values, is not far from the eyes and hearts. The tradition of minstrelsy, which is such a cultural product, and the set of values shaped around it are the values in which the society lives. While the aforementioned tradition has continued its existence in Anatolian lands, it seems to be losing its importance in the developing technology and changing living conditions and causes it to be perceived as such. This situation continues in today's century, which is one of the fastest periods of change and therefore consumption.

From past to present, society has existed with its values and will continue to exist with these values. There are many concepts within these values and they are explained with them; however, as a method here, we tried to deal with the national values within the tradition of minstrelsy and the national values that our minstrels attribute importance through these values and the national values within this subject as a method. These values enable those societies to live in unity, integrity, solidarity and solidarity. With this method and on the occasion of our values in the lines, it is aimed to read the poems of minstrels. Because as long as the society loves its flag, homeland, language, history, land and the people living on that land, it adds value to these concepts.

National and spiritual elements are among our indispensable values. These concepts, which have a very important place in values, occupy a very big place in the mind and eyes of the reader. In this respect, these subjects, which are mentioned most frequently and especially by folk minstrels, are turned into art by spilling out of their tongues accompanied by these masters and their instruments. It is obvious that these subjects and topics have a very important

place especially in our tradition of minstrelsy and minstrelsy tradition, which is about to be forgotten. For this reason, based on the idea that the minstrels who perform the tradition of minstrelsy, which is our cultural heritage, should process this art in their poems, it has been tried to be revealed with the findings obtained by examining the mentioned concepts under the name of our national values in the tradition of minstrelsy.

As a result, while some of the features of the verses that are put forth by pouring from the tongue of the folk minstrels and the string of their saz continue traditionally, these concepts may change in line with new conditions. The changing concepts in the verses are themes. In the modern period, in the light of new conditions, it is seen that many new themes find opportunity in the verses. If we look at the values in the verses of folk minstrels in general terms, it includes love, social, satire, trouble, complaint, expatriation, love of country, advice, national, religious and nature. However, in today's technological era, topics such as modern thought currents, the education system to keep up with the century, modern life and daily routine, technology and technical issues, economy, modern business life are covered. The aforementioned tradition managed to influence society at a time when it was most popular. However, this tradition, which has succumbed to time and circumstances, cannot show its power and influence as much as before. As we tried to mention above, the biggest impact on this change has been influenced by factors such as developing technology, migration from village to city, modernization, today's developing culture and developing technology.

Because it is clear that a minstrel who does not live the tradition and is not fed by folk culture cannot be successful in transferring values. In this context, minstrel poetry should have the function of culture and art at the same time. Because while the instructive quality of these products, which are a literary product, is protected by "culture", the aesthetic aspect is expressed by "art".

As it is known, the subject matter in folk poetry (minstrelsy) tradition is like "the boundless seas" as in folk tales, anecdotes, legends, epics, folk songs and folk stories. For this reason, these subjects should be analyzed by allocating more time to them and their sources should be analyzed more extensively, and more data should be obtained. In fact, the examples and equivalents of the aforementioned tradition and the values performed by its performers in the world should also be researched extensively.

Nevertheless, in the project, we were able to deal with the tradition of minstrelsy, which is a symbol of our common culture, minstrels and the values mentioned in their poems. The examinations show that the number of performers of this tradition, which is an indicator of common culture, is quite high. For this reason; the mentioned issues, which we have tried to indicate above, should be examined more comprehensively and when it is concluded that the subject is fully loved, it should be ensured that it is explored more widely by other people.

Within the tradition of minstrelsy, minstrels must present the verses and values poured from their tongues and the strings of their saz to the masses in a more impressive way without distancing themselves from the changing values of the changing society in the changing conditions of the century and without degenerating the old. One cannot have an opinion without having a good knowledge. The minstrels can and should build these values they will put forward only on the old but ageless tradition that is well known and practiced. Because the values formed within a culture are shaped according to the culture, understanding of value and interest of the era and society. Only when the minstrels adapt the development and change in the society to the present day, when they adopt this understanding, this tradition will gain more meaning and value with the values and meanings of these beauties and will continue to live in a lively and dynamic way. This, in turn, depends on the initiation of a renewal movement among the people that is more embracing and more tolerant of each other. There is a mass where minstrels will announce these values and enthuse them with these values. The society will produce new minstrels in the future according to its cultural structure. When the minstrels of our century; follow literary developments, express human reality in its individual and social dimensions, are able to capture the identity of the audience they address, do not remain unresponsive in the face of events, capture social values and get in front of society, embrace new masses with new

excitement, they can and should continue the re-emerging minstrelsy tradition with the new contemporary reality.

Ek bilgiler

Çıkar çatışması bilgisi: Çıkar çatışması yoktur.

Destek bilgisi: Araştırma kapsamında hiçbir kişi veya kurumdan destek alınmamıştır.

Etik onay bilgisi: Bu araştırma canlılar üzerinde yürütülmediği için etik kurul onayı alınması gerekmemektedir. Mevcut araştırma süresince “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

Katkı oranı bilgisi: Araştırmada katkı oranı tümüyle birinci yazara aittir.

Teşekkür: Projenin hazırlanmasında emeği geçen öğrencilerim Ceylin Sıla Bozkurt, Elif Naz Güvener ve Efnan Nakipoğlu'na teşekkür ederim.